Eeuwige liefde en een zorgeloos huwelijk

Raf Geenens

JAN FABRE EN ANNE TERESA DE KEERSMAEKER AAN DE SLAG MET BALLETKLASSIEKERS

A swan neck'd maiden in the sea was bathing, washing there her Sunday dress[1]

In Rupert Thomsons roman *The Book of Revelation* wordt een jonge choreograaf door drie vrouwelijke fans gekidnapt. Hij wordt naakt opgesloten en via een ring door zijn voorhuid met een ketting aan de muur vastgemaakt. In die ongemakkelijke situatie, eisen de vrouwen dat hij voor hen danst. Hij besluit om de derde akte van *Het Zwanenmeer* op te voeren. In een aangepaste versie, weliswaar.

Dichter bij huis werd Jan Fabre onlangs door het Koninklijk Ballet van Vlaanderen uitgenodigd om een nieuwe versie van *Het Zwanenmeer* te maken. De première was toepasselijk in Brugge, de stad die er bij legende toe veroordeeld is om de langhalszwanen op haar reien eeuwigdurend in de watten te leggen.

Het verhaal van *Het Zwanenmeer* wordt traditioneel verteld in vier bedrijven en is even oud als ontroerend. Aan de vooravond van zijn meerderjarigheid, vertrouwt de koningin haar zoon Siegfried toe dat hij de volgende dag een huwelijkskandidate zal moeten kiezen. Bedroefd over het naderende einde van zijn zorgeloze jeugd, besluit hij op jacht te gaan. In de tweede akte ontmoet hij aan het meer de wondermooie Odette. Door de boosaardige Rothbart werd ze in een witte zwaan veranderd. De betovering kan enkel gebroken worden door een man die haar eeuwige trouw zweert. Siegfried belooft dat hij die man zal zijn. In het derde toneel moet de prins in het kasteel een echtgenote kiezen. Rothbart en zijn dochter Odile verschijnen vermomd op het feest om Siegfried te misleiden. De prins meent Odette te herkennen in Rothbarts dochter en kiest bij gevolg de glamoureuze Odile tot bruid. Daarmee breekt hij zijn belofte aan Odette. Nadat hij zijn vergissing heeft ingezien, keert Siegfried in de vierde akte terug naar het meer. Odette en de prins verklaren elkaar opnieuw hun liefde, een machteloze Rothbart doet het meer overstromen. De protagonisten verdrinken, maar hun liefde leeft verder na de dood.

De eerste *Zwanenmeer*-productie dateert van 1877. Drie jaar later werd het stuk een plaatselijk succes in Moskou met de herwerking van de Belg Joseph Hansen. Pas in 1895 werd *Het Zwanenmeer* een echte klassieker, toen Marius Petipa en zijn assistent Lev Ivanov in Sint-Petersburg een nieuwe choreografie maakten op Tsjaikovski's muziek. Net als in de versie van 1877 werden Odette en Odile door één en dezelfde danseres gedanst, met als significant verschil dat Odette in het wit gekleed gaat, terwijl Odile in het zwart is. Bij Fabre wordt Odette/Odile gedanst door Aysem Sunal, die van dichtbij vertrouwd is met het werk van Petipa. Siegfried wordt vertolkt door *principal* Priit Kripson.

Fabre is niet de enige die met een klassieker aan de slag gaat. De nieuwe voorstelling van Anne Teresa De Keersmaeker, *(but if a look should) April me*, is opgebouwd rondom *Les Noces*, een 'modern klassiek' ballet uit 1923. Beide choreografen maken zich expliciet los van de bron, maar laten niettemin in hun werk de stem van het origineel doorklinken. Niet om het te restaureren, maar om de traditionele lezing ervan te doorprikken en te verruimen. Zonder vooropgezet doel, tasten De Keersmaeker en Fabre de grenzen van een klassieker af.

And all you naughty ones who are among the wedding guests, raise your voices

Het Zwanenmeer bevat traditioneel erg veel 'karakterdans': folkloristische danspartijen die op weinig authentieke wijze door de balletchoreografen geënsceneerd worden. Een aantal van die passages behoort tot de originele Peterburgse versie, andere werden pas later toegevoegd en gecanoniseerd, zoals Ashtons Napolitaanse dans of Gorsky's Spaanse dans. Fabre houdt dat pseudo-etnische hoofdstuk wijselijk gesloten.

Een andere folkloristische toevoeging is enkel in Moskou deel gaan uitmaken van de *Zwanenmeer*-canon, maar wordt verrassend door Fabre opgepikt: net als in Gorsky's versie van 1920 duikt in de eerste en derde akte een nar op. In de derde akte voert Fabre zelfs een hele rij narren op. Analoog aan Petipa's volksdansen contrasteren de obscene gebaren en het narrengedrag met de overwegend klassiek